

• SÁRKÖZI FŐKÖTŐK •

Sárköz Tolna megye déli sarkának Dunához simuló része: Őcsény, Decs, Pilis és Alsónyék. Földrajzi és néprajzi sziget, színmagyar kálvinista lakossággal. Szép típusú asszonyai készítik a sárközi szabotta és parittyaa főköteket csipkefinom kivarrással.

Tolna megye legdélibb sarkában, Szekszárd alatt, az egyenesen délnek esapó meredek dombvonulat és kigyózó Duna között, Csepel szigeténél kisebb, lapos, rétes síkság fekszik. A lomha Sárvíz kanyarog végig rajta s innen kapta a

Sárköz (= vízköz) nevet. Az ilyen vizek közé szorult helyek, ahonnan hajdanában úgy kellett »kijárni« a szomszédos községekbe, köztük Szekszárd városába is, predesztinált megőrzői elmúlt korok életmódjának, szokásainak, divatjának. Efféle ittfelejtődött kis népsziget a tolnai Sárköz is. Mindössze négy falu: Őcsény, Decs, Pilis és Alsónyék rokon családokból álló ősi református lakossága a néprajzi értelemben vett Sárköz, melynek különállása még jobban kidomborodik azáltal, hogy szomszédóságába a török világ után más vidékről, vagy éppen idegen földről származó telepések kerültek. Sajnos, a vizekkel szigetett zárt földek sorsa fenyegette ezt a területet is. Szakadozott, bomlott, apadt, mert jómódú népét megmételtyezte az »egyke«. Értékes nép, nyakas, szívós magyarság. Szerenese, hogy újabban biztató jelek is mutatkoznak.

Sárközünk országosan elhíresedett fehérnépnek szépségéről, gyönyörű népviseletéről és kézimunkáiról. Sajnos, a rohanó világ, az új életviszonyok ezt az ősi hagyományt is már erősen kikezdték, de eredeti jellegéből kiforgatni mégsem tudták. A női kézimunkák közül legismertebbek a hímzett főköteket. A mai sárközi viseletet régebben nagyobb területen használták, s ilyen főköteket azelőtt a környéken, a baranyai Dunamentén is hordtak. Igazi hazájuk mégis csak itt van. Korukat illetőleg annyit tudunk mondani, hogy ha a bemondásoknak hinni lehet, a múzeumban levő darabok között vannak XVIII. század végéről valók is.

Régebben a négyszögletes, ú. n. szabott főköteket voltak divatban, újabban — parittyabőr-alakjuk után kapták nevüket — a parittyaa főköteket. A szabott főkötekeknek mellső hosszoldala és két keskenyebb oldala volt kihímezve. Az

előbbi jött a homlok és a fejtető találkozási vonalára. A két keskeny oldalt pedig végüknél fogva kevés betoldással összevarrták. Bent a sarkak irányából ékalakú bevarrással kapták a négyszögű idomból azt a gömbeikkalakú felületet, mely a fejhez símul.

Az előbbieknél kisebb parittyaa főköteket alakját előre kirajzolják a mintapapírosra. Két végére alkalmazott kötővel és tűkkel erősítik fel a fej homlokrészére.

A hímzés varrókereten történik. A keretre finom láttyolt feszítenek s erre rámásolják a főköte alakjára kiszabott papírosról az ott kirajzolt nagyobb mustrákat. Azután jön a kivarrás finom tűvel, fehér fonallal. A kisebb mustráké fejből, előrajzolás nélkül. A varrást aztán alábélelik fekete szövettel és a szélére selyemszegőt varrnak. Ezt teszik a homlokukra.

A hímzés öltései felette változatosak. Résztelenen tárgyalja ezt a Magyar Nemzeti Múzeum Néprajzi Tára Értesítőjének 1927. évfolyama.

A csipkefinom mustrákat ahhoz értő asszonyok rajzolják, tervezik és alakítgatják, a népi díszítőművészet ismert gyakorlata szerint: kevés motívumból százféle kombinációt. Hogy milyen eredménnyel, minden szónál ékesebben bizonyítják az itt bemutatott képek.

BÁTKY ZSIGMOND DR.

Dolgos magyar. Rajzolta Dallos Hanna az Iparművészeti Iskolában.